УДК 330.332(477)(075.8)

І.Л.Загреба, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Напрямки вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання

Розглянуті заходи митно-тарифного регулювання, що дозволять мінімізувати можливий негативний вплив на українську економіку та максимально швидко отримати позитивні наслідкі вступу країни до СОТ.
митно-тарифне регулювання, СОТ, адаптаційні заходи

Включення української економіки в систему світових господарських процесів позитивно вплинуло на розвиток економіки країни, сприяє підвищенню технічного рівня виробництва, раціональному використанню природно-сировинних ресурсів, ліквідації дефіциту окремих товарів.

Питання регулювання зовнішньоекономічної діяльності стоїть, як ніколи, актуально. Від ефективної роботи митно-тарифної системи залежить, у першу чергу, рівень надходжень до державного бюджету, по-друге – створення рівних умов для конкуренції вітчизняних і закордонних товаровиробників та захист національних підприємств, які здійснюють перебудову виробництва, його раціоналізацію і реструктуризацію, упроваджують нові методи управління з метою підвищення конкурентоспроможності.

Тема митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні знаходиться в стадії пошуку шляхів застосування світових стандартів на практиці, тому ця тема є широким полем для роботи й аналізу вчених-економістів (Дубініна А.А., Сорокіна С.В., Єгоров О.Б., Зельніченко О.І., Михайлов В.І., Тихонова Н.П., Ільічов Р. та ін.).

Метою даної роботи є розробка пропозицій щодо удосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі на основі аналізу механізму дії інструментів митно-тарифного регулювання, ефективності їх застосування на сучасному етапі розвитку торгових відношень у світі й в Україні.

Набуття Україною статусу члена СОТ актуалізує потребу врахування можливих переваг і втрат національної економіки, зокрема, вітчизняного виробництва. У зв’язку із цим, важливим напрямком на сучасному етапі є розробка плану дій щодо мінімізації негативних наслідків вступу України до СОТ, який у короткостроковій перспективі дозволив би компенсувати вітчизняним виробникам втрати від підвищення рівня лібералізації зовнішньоекономічної діяльності та оптимізувати позитивний ефект від набуття членства.

Україна взяла зобов’язання щодо приєднання до 16 секторальних угод та ініціатив (таблиця 1), більшість з яких передбачають нульову ставку ввізного мита. При цьому значна частка зниження тарифів припадає на комплектуючі та сировину для виробництва технологічної продукції. Очікується, що зниження тарифного захисту такої продукції приведе до збільшення надходження на внутрішній ринок так званого «інвестиційного імпорту», що повинно сприяти модернізації вітчизняних виробничих фондів.

Таблиця 1 – Секторальні угоди СОТ, до яких приєдналася Україна, та відповідні зміни тарифних ставок

Назва угоди	Рік	Ставка (%)	Групи товарів згідно УКТ ЗЕД	Ставка (%) згідно УКТ ЗЕД, станом на липень 2007
1. “Хімічна гармонізація”	2004	5,5-6,5	Розділ VI. Продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості	Середня арифметична 3,32 Максимальна 15
2. “Сталь”	2004	0	Група 72. Чорні метали	Середня арифметична 0,91
3. “Іграшки”	2004	0	Група 95. Іграшки, ігри	Середня арифметична 5,12
4. “Деревина”	2004	0	Група 44. Деревина і вироби з деревини	Середня арифметична 0,42
5. “Текстиль та одяг”	2004	0-17,5	Розділ XI. Текстиль та вироби з текстилю	Середня арифметична пільгова 5,19 Середня арифметична повна 17,20 Максимальна 60 Частка комбінованих ставок 10,31%
6. “Кольорові метали”	2004	0	Розділ XV. Недорогоцінні метали та вироби з них. Групи 74 – 81	Середня арифметична пільгова 0,79 Середня арифметична повна 0,80
7. “Фармацевтичні препарати”	2004	0	Група 30. Фармацевтична продукція	Середня арифметична 0
8. “Папір”	2005	0	Група 48. Папір та картон	Середня арифметична 3,04
9. “Сільськогосподарська техніка”	2005	0	Товарна позиція 8701. Трактори	Середня арифметична 10,33
			Товарні позиції 8432 – 8436	Середня арифметична 1,42
10. “Меблі”	2005	0	Група 94. Меблі	Середня арифметична 9,64
11. “Інформаційні технології”	2004 (за іншими даними з перехідним періодом до 2010)	0	Товарна позиція 8471. Машини для автоматичної обробки інформації …	Середня арифметична 1,88
12. ”Наукове обладнання”	2006	0	-	-
13. “Будівельна техніка”	2006	0	-	-
14. “Медичне обладнання”	2006	0	Товарні позиції 9018 – 9022	Середня арифметична 0,26
15. “Цивільна авіація”	2010	0	Ряд товарів для цивільної авіації з груп 39,40,45,48,68,70,73, 74,76,81,83,84,85,88,90,91,94	Середня арифметична 3,2
16. “Дистильовані спирти”	Через 3 роки після вступу до СОТ	0	Товарна позиція 2207. Спирт етиловий неденатурований, з концентрацією алкоголю не менш як 80 об. %; спирт етиловий та інші спирти, денатуровані, будь-якої концентрації	7,5 євро за 1 л 100 % спирту

Разом із тим, слід зважити й на негативні сторони такого зростання:

- основний приріст забезпечений імпортом енергетичного та будівельного обладнання (понад 40 % загального приросту імпорту), в той час як обладнання для виробничих галузей складає порівняно незначну частку (близько чверті в імпорті та прирості імпорту у 2006 р.);

- значний приріст імпорту окремих видів обладнання (зокрема – сільгосптехніки, холодильного та насосного обладнання для харчової промисловості, оброблювальних верстатів) та інвестиційної продукції (зокрема, кабелів) свідчить про послаблення позицій вітчизняних виробників, оскільки частина з вищезазначених товарів

виробляється і в Україні. Наприклад, за даними Держкомстату, виробництво в Україні верстатів токарних, розточувальних, свердлувальних, фрезерувальних за період з 2004 до 2006 року скоротилось на 57,1 % (з 492 до 213 шт.), тракторів для сільського та лісового господарства – на 36,2 % (з 5806 до 3704 шт.).

Необхідно також відзначити, що, хоча загалом (таблиця 2) внаслідок зниження рівня тарифного захисту до узгоджених зв'язаних ставок очікується зниження середньозваженої ставки менш ніж на 2 в.п. - з 7,02 % до 5,09 %, найбільшого зниження зазнає тарифний захист ринку сільгосппродукції, і тому слід очікувати суттєвого загострення конкурентного тиску на українських сільгоспвиробників, що обумовлює потребу в додаткових заходах підтримки цієї галузі економіки.

Таблиця 2 – Середньоарифметичні та середньозважені ставки діючого митного тарифу України до та після внесення змін до Митного тарифу і кінцевого зв'язаного рівня в рамках приєднання до СОТ

Ставки, % / Категорія товарів	До внесення змін до Митного тарифу (станом на 01.03.05), %		Після внесення змін до Митного тарифу (станом на 01.09.05), %		Кінцевого зв'язаного рівня в рамках приєднання до СОТ, %	
	Середньо-арифметичні	Середньо-зважені	Середньо-арифметичні	Середньо-зважені	Середньо-арифметичні	Середньо-зважені
По всій номенклатурі	10,47	7,77	6,51	7,02	6,28	5,09
Сільськогосподарські товари	19,71	21,10	13,84	18,19	11,16	10,07
Промислові товари	8,29	6,70	4,40	6,11	4,85	4,77

При цьому певне послаблення ефекту зазначених змін відбуватиметься через те, що значна частина імпорту не оподатковується митом відповідно до угод про вільну торгівлю та різноманітних пільг. Зокрема, за підсумками 2007 року сума умовно нарахованих, але не сплачених на підставі пільг платежів, склала майже 20 % від загальної суми сплачених платежів, з них 47,3 % стосувалися імпорту за угодами про вільну торгівлю (таблиця 3).

Таблиця 3 – Нарахування митних платежів, млн. грн. та %, за даними Держмитслужби України

види платежу	перераховано до Держбюджету		умовні нарахування платежів (нараховані, але не сплачені на підставі пільг)		співвідношення умовних нарахувань до сплачених платежів (за видами платежу)
	млн грн.	% від загальної суми перерахованих платежів	млн грн.	% від загальної суми перерахованих платежів	
Всього	54119,5	100,0%	10630,4	100,0 %	19,8
з них (за видом платежу):					
ПДВ	41669,8	76,9 %	5069,3	47,8 %	12,2
акцизний збір	1332,1	2,5 %	46,7	0,4 %	0,08
мито	9880,5	18,3 %	5512,0	51,8 %	55,8
інші	1172,3	2,3 %	2,4	0.02%	0.2

Вимоги до України щодо змін в системі оподаткування стосуються, перш за все, гармонізації оподаткування вітчизняних та іноземних сільгоспвиробників, скасування податкових пільг у галузях автомобілебудування, суднобудування, літакобудування, космічній промисловості, будівництва, фармацевтичній, вугільній промисловості.

Посилення фактичного податкового навантаження на вітчизняні підприємства та зменшення рівня прямої державної підтримки (що, зокрема, стосується вугільної галузі та сільгоспвиробництва), природно, завдаватиме негативного впливу їх фінансовому становищу та послаблюватиме їхню спроможність до конкуренції. Причому найбільшу тривогу викликає очікуване зростання фіскального навантаження на сільгоспвиробників, погіршення фінансового становища яких украй небажане напередодні активізації ринкових перетворень у цьому секторі та впровадження повномасштабного ринку землі. Відтак цей негативний вплив має компенсуватись збільшенням обсягів державної допомоги сільгоспвиробникам.

Зважаючи на те, що більшість субсидій та податкових пільг, що надаються вітчизняним виробникам на даному етапі, є адресними і суперечать засадам конкуренції і вимогам СОТ, набуття членства в СОТ вимагає їх скасування та освоєння дозволених СОТ та поширених у світовій практиці інструментів горизонтальної державної підтримки виробників, які створюють умови для розвитку довгострокових конкурентних переваг виробників. Це, зокрема, фінансування інновацій, науково-дослідної діяльності, енергозберігаючих технологій, природоохоронних заходів, підтримка розвитку кадрових ресурсів тощо.

З метою мінімізації можливого негативного впливу на українських виробників та максимально швидкого отримання позитивних наслідків вступу до СОТ мають бути розроблені та запроваджені спеціальні адаптаційні заходи, а це потребує розробки та впровадження стратегічної програми реалізації потенціалу членства України в СОТ, яка передбачатиме заходи щодо адаптації національної економіки до умов членства, застосування інструментів СОТ для захисту інтересів українських виробників на зовнішніх та внутрішніх ринках, визначення політичних орієнтирів України як члена цієї організації.

Така програма повинна передбачувати наступні заходи:

1. Подальше вдосконалення митно-тарифного регулювання та митного контролю, в тому числі шляхом:

- застосування відповідно до норм ГАТТ/СОТ антидемпінгових та компенсаційних мит з метою захисту вітчизняних виробників;
- зменшення, де це виправдано, різниці між тарифними ставками подібних товарів, з метою зменшення стимулів для порушень в частині класифікації товарів і, відповідно, зменшення «сірого імпорту»;
- посилення контролю за використанням пільг у митному оподаткуванні; впорядкування механізму надання таких пільг (в тому числі з метою зменшення суперечностей у їх нормативному регулюванні, що часто призводять до судових суперечок з державою);
- проведення переговорного процесу та укладення двосторонніх міждержавних угод щодо спрощення митних процедур та активізації боротьби з контрабандою у відносинах з країнами – основними торговельними партнерами України;
- вдосконалення засобів митного контролю, зокрема в частині адекватного встановлення митної вартості товарів, з метою запобігання явній та прихованій контрабанді та ввезенню товарів, небезпечних для здоров’я людей та довкілля;
- посилення фінансового контролю в сфері експортного ціноутворення, зокрема, фінансового моніторингу зовнішньоторговельних операцій, які потенційно мають ознаки зловживань та фіктивності;
- вдосконалення методів пост-аудиту (який здійснюється митними органами після ввезення і митного оформлення товарів);
- розширення співробітництва податкових і митних органів в частині проведення податкових перевірок суб’єктів господарської діяльності, які беруть участь у ланцюзі перепродажу ввезених товарів;

- налагодження обміну інформацією про порушників законодавства між державними контролюючими органами;

- подальшого розвитку методів аналізу ризиків і використання інформаційних технологій, розвиток проекту «електронна митниця».

2. Вдосконалення державної підтримки виробників, в першу чергу, за рахунок надання горизонтальної допомоги (за об'єктивними критеріями, із прозорою процедурою надання і подальшим контролем), насамперед на:

- розвиток інфраструктури;
- підтримку інновацій;
- підвищення кваліфікації працівників;
- інформаційне забезпечення просування продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- впровадження систем управління якістю;
- природоохоронні заходи;
- енергозбереження тощо.

3. Вдосконалення системи нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі, в тому числі:

- активізація застосування засобів нетарифного регулювання, які не суперечать нормам СОТ, у тому числі щодо контролю за якістю, безпекою, відповідністю імпортованих товарів фітосанітарним та ветеринарним нормам тощо;
- узгодження питання взаємного визнання технологічних стандартів України та ЄС як провідного торговельного партнера, визнання відповідними структурами ЄС та країн СНД вітчизняних робіт з стандартизації та сертифікації.

4. Сприяння вдосконаленню виробничого, фінансового, маркетингового, логістичного менеджменту на підприємствах шляхом:

- розроблення системи стимулів (в тому числі податкових, з подальшим контролем за використанням такої підтримки) для підприємств, які вкладають кошти у навчання і розвиток персоналу;
- забезпечення поінформованості підприємств про можливі зміни законодавства, в тому числі ті, що пов'язані зі вступом до СОТ, надання методичної та практичної допомоги в організації господарської діяльності в нових умовах;
- поширення обміну досвідом адаптації до вимог СОТ та норм і стандартів ЄС, насамперед – з країнами – новими членами Євросоюзу, а також з державами – членами СНД, які вступили, або вступають до СОТ.

Список літератури

1. Бюлетень Державної митної служби України "Митна статистика зовнішньої торгівлі України", 2006
2. Бюлетень Державної митної служби України "Митна статистика зовнішньої торгівлі України", 2007
3. Вісник академії митної служби України – 2007-№1(33), Дніпропетровськ

Рассматриваются способы таможенно-тарифного регулирования, которые позволят минимизировать возможное негативное влияние на украинскую экономику и максимально быстро получить позитивные результаты вступления страны в ВТО.

Consider means of the tariff custom control that will advance efficiency of the Ukraine accidence to WTO.